

GOSPODARSKA IZLOŽBA U LUDBREGU 1867. GODINE

Politička situacija u Hrvatskoj

Godne 1860. nakon pada "Bachovog apsolutizma" vraćen je ustavni život kraljevinama Hrvatskoj i Slavoniji. Održavaju se izbori za Sabor, stvaraju se političke stranke i rješavaju se bitna pitanja odnosa prema Austriji i Mađarskoj, u čemu u stranke podvojene. Narodna stranka je za realnu uniju izravno sa carevinom Autrijom, a unionisti za čvrsti savez s Mađarskom. Isti problemi su bili i u Mađarskoj, koja uspije u veljači 1867. godine sklopiti ugovor sa carem kojim se osniva dvojna Monarhija pod nazivom AUSTRO-UGARSKA, a Hrvatskoj je određeno da pripada u mađarsku polovicu Monarhije i treba s Mađarskom naći rješenje državnopravnih odnosa. To je bio neuspjeh za Narodnu stranku i ban Josip barun Šokčević odstupi sa banske dužnosti 27. lipnja 1867., a tim datumom je imanovan banom Levin Rauch, vlastelin Lužnice, namjesnik banke časti. On je bio za uniju sa Ugarskom. Sabor je donio takav izborni red po kojem su na izborima od 19.11. do 23.12. unionisti dobili većinu. Osniva se odbor od 12 članova Sabora (kraljevska deputacija) koja je napravila prijedlog tzv. Ugarsko-hrvatske nagodbe, koja je uz velike peripetije i natezanja proglašena u Saboru tek slijedeće 1860. godine, u rujnu. Po principima te nagodbe, koja priznaje da su Hrvati u Hrvatskoj i Slavoniji **politički narod** sa svojim posebnim teritorijem, živjelo se i radilo do kraja prvog svjetskog rata 1918. godine.

Dakle ludbreška gospodarska izložba događala se u politički presudnim vremenima. Stoga nije neobična uvodna rečenica članka u "Narodnim novinama" od 23.10.1867. gdje se izvještava o ludbreškoj izložbi: "Drago nam je da se naša inteligencija ne bavi uvijek s politikom već da se brine i za materijalni napredak naše zemlje".

ORGANIZACIJE U POLJODJELSTVU

Glavni nosilac napredka u poljoprivredi, kako za vlastelinstva, tako i za seljački stalež je "HRVATSKO-SLAVONSKO GOSPODARSKO DRUŠTVO", koje postoji već 16 godina (osnovano 1841.) te ne širi samo stručna znanja, nego se postepeno pretvara u gospodarsku organizaciju, koja posluje sa strojevima i repromaterijalom za potrebe članstva i druge. Društvo ima 12 gospodarskih podružnica, 688 članova, tiska se "Gospodarski list" u 11.000 primjeraka i ima još 283 pretplatnika. Društvo u ime Vlade obavlja i neke javne poslove pa dobiva potporu od 1.050 forinti, a upravo godine 1867. traži povišenje na 3.000 forinti. Svake se godine izdaje "Gospodarski kalendar". Predsjednik društva je 1867. postao zagrebački kanonik Andrija Jandrić, nakon velike, isto tako političke, "gužve". Prvi potpredsjednik mu je bio Pavao Hatz,

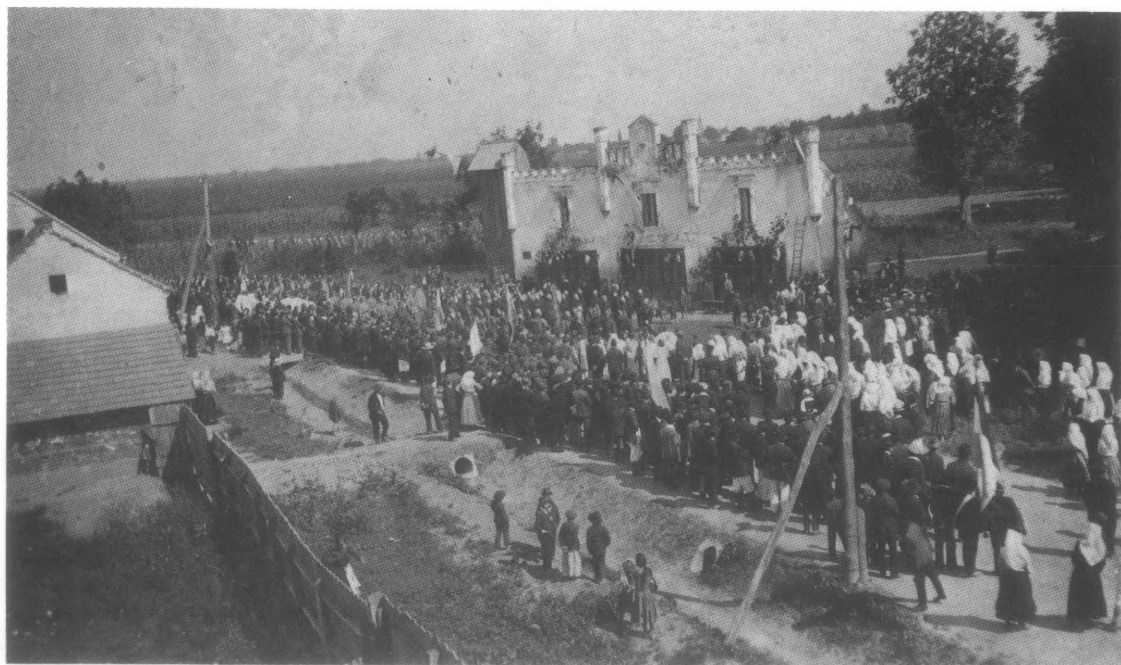

Detalj iz glavne ulice u Ludbregu krajem 19. stoljeća

zagrebački građanin, drugi Klobučar, ravnatelj imanja kneza Odescalcy u Iloku, a treći potpredsjednik je naš prečasni gospodin Josip Šavor, župnik u Velikom Bukovcu. U ovom odboru prvi puta nisu prevladavali veliki posjednici, već građani i stručne osobe. Jedini aristokrat je bio grof Gjuro Jellačić, banov brat. Urednik "Gospodarskog lista" bio je Dragutin Lambl, ravnatelj kraljevskog gospodarsko-šumarskog učilišta u Križevcima. Društvo je imalo svoj posjed u Lijepoj Vesi, kojeg se nazivalo "Pokušalište" i bio je zapravo voćno-lozni rasadnik i proizvođač presadnica i sjemenske robe. Poslovođa društva ili tajnik bio je Petar Zoričić, profesor na zagrebačkoj realnoj gimnaziji. S područja Ludbrega bila su 22 člana Hrvatsko-slavonskog gospodarskog društva.

GOSPODARSKE PODRUŽNICE

Opća je ocjena da društvo nije imalo pravih uspjeha oko osnivanja svojih podružnica diljem domovine. Taj način naročito nisu prihvaćala velika slavonska vlastelinstva pa su se podružnice osnivale i postojale uglavnom u sjevero-zapadnoj Hrvatskoj. Uvijek je trebalo pronaći nekog entuzijasta, koji bi se svojski založio za život i rad podružnice. U prvom valu od 1847. osnovane su u Glini, Petrinji, Križevcima, Ludbregu, Karlovcu i Varaždinu, a zatim u Zagrebu, Đakovu i Otočcu. Godine 1853. zabilježeno je da je u Ludbregu na podružnici predloženo da se buduća škola za gospodare osnuje u Ludbregu, za što je knez Filip Bathyany

S vatrogasne proslave u Ludbregu dvadesetih godina 20. stoljeća - vidi u stari vatrogasni dom (danas srušeno)

bio spreman besplatno dati zemljište i drugo. Poslije čitamo u "Gospodarskom listu" iz 1858. godine žaljenje da u Podravini nema podružnice. U popisu podružnica od 1862. nema Ludbrega.

Međutim: dolazi presudan datum, 5. studeni 1864., kada se župnik u Bisagu Josip Šavor oprašta od te svoje župe, jer je premješten u Veliki Bukovec. Šavor je bio višegodišnji predsjednik podružnice u Sv. Ivanu Zelini, koja je bila jedan od najuspješnijih. Godine 1867. Gospodarska podružnica Ludbreg ima 12 članova, predsjednik je barun Ferdinand Inđej Pallinski, potpredsjednik Josip Šavor i tajnik Prašnički.

Na glavnoj godišnjoj skupštini Hrvatsko-slavonskog gospodarskog društva 22. siječnja 1867. godine naglašava se da je "uskrišena" podravska podružnica u Ludbregu, kao i ona u Iloku. Dakle, te 1867. godine bilo je slijedećih 12 podružnica: Dugo Selo, Sv. Ivan Zelina, Križevci, Varaždin, Ludbreg, Krapina, Jastrebarsko, Velika Gorica, Karlovac, Požega, Đakovo i Ilok. Na toj skupštini hvale podružnice da imaju izvrsne strukovne rasprave, raspravlja se o aktuelnom stanju ljetine, provode se praktične poduke u kojima sudjeluje i veliki broj seljaka što je osobito hvalevrijedno. Dijele se nagrade za voćarstvo itd.

STANJE GOSPODARSKIH IZLOŽBI

Prvu "Izložbu proizvoda i plodina" organiziralo je Hrvatsko-slavonsko društvo godine 1852. godine u Zagrebu. Prva "Izložba od vina" bila je 1854. Slijedile su izložbe 1855, 1856, 1858, koja je bila "Izložba grožđa, voća i inih proizvoda vrtnjih". Prve podružničke izložbe organi-

rane su 1860. godine u Sv. Ivanu Zelini i Križevcima. Izložba 1862. u Zagrebu imala je 310 izložitelja sa 15 nagrada. Prva zemaljska poljodjelsko-obrtna izložba bila je na razini Kraljevine Hrvatske, Slavonije i Dalmacije, od 18. kolovoza do 15. listopada 1864. u Zagrebu u zgradi današnjeg Sveučilišta. Tu je bilo 3.787 izložitelja, 1080 nagrađenih i 12.000 posjetilaca. To je bio veliki gospodarski događaj koji je nadmašen tek 1891., kada se slavilo 50 godina opstanka Društva, s izložbom koju je posjetilo 450.000 posjetilaca. Bila je osnovana zaklada za nagrađivanje seljaka izlagatelja u koju je općina Ludbreg uplatila 100 forinti.

Poslije 1864. nastao je zamor. Te izložbe u Zagrebu nije bilo valjda do 1870. godine pa je time ludbreška izložba dobila na značenju. Naveliko pripremana izložba u Zagrebu za 1867. godinu, bila je iznenadno otkazana.

PRIPREME ZA IZLOŽBU U LUDBREGU 1867.

Izvori podataka o toj izložbi nalaze se u brojevima "Gospodarskog Lista" iz te godine pa se prva vijest nalazi u broju 6, gdje se u zapisniku podružnice vidi da providnik g. Hinko Ratović predlaže da se "svake godine barem po jedanput budi kotarske, budi podružničke izložbe marhe drže, i tom prilikom da se izlažu i poljski proizvodi."

U broju 36/1867 čitamo jasan zaljučak donešen na sjednici Produžnice podravačke na dan 8. kolovoza 1867, kojom predsjedava vlč. g. župnik J. Šavor, da će se izložba održati **12. i 13. listopada 1867. u Ludbregu** te je imenovan izložbeni odbor u sastavu: m. Veneković, kot. sudac, Gjuro Šafarić, kot. sudac, Lj. Vaništa i kapetan Ivan Fanfogna, a predsjednik će biti presvjelti gospodin kraljevski komornik Ferdinand barun Indey Pallinski iz Rasinje.

Nadalje je zaključeno da se na izložbu pozovu susjedne podružnice iz Varaždina i Križevaca. Poziva se posebno upravitelj križevačkog učilišta Dragutin Lambli i njegov voćarsko-vinogradarski stručnjak Antun Trummer"da nas temeljito o nazivanju grožđa i voćakah upute".

Spomenusmo otkazanu izložbu u Zagrebu (naveli smo kakve su političke neprilike bile), pa "Gospodarski list" br. 38 od 19. rujna 1867. poziva gospodare da pođu na izložbu grožđa, voća i cvijeća u Graz i da se tamo prijavljuju. Ali piše doslovce i ovo: "Nego ujedno nemojmo zaboraviti na domaću našu - dakako malu-podružničku izložbu koja će se održati u Ludbregu dne 12. i 13. listopada, i tko ima osobitih izložaka za Zagreb priređenih, može si uz nestašicu zagrebačke izložbe osvijetliti lice u Ludbregu". Uskoro je osnovan i poseban pododbor za izložbu.

Prva poljoprivredna izložba u Ludbregu 1867. ili ondašnjim jezikom: "Izložba plodinah vinogradarskih, voćarskih, vrtljarskih i poljskih". Grozničave pripreme za izložbu ometale su neobično nepovoljne klimatske prilike tih dana pa evo kako ih opisuje izvjestitelj u "Gospodarskom listu" br. 42: "Početkom ovog mjeseca zavladao je nečuveno zločesto vrijeme, ne samo da smo patili kod branja u naših vinogradih, već smo se pobojali za podružničku izložbu u Ludbregu. Kiša pretvorila se je baš dva dana pred izložbu u oluju, sjeverni vjetar tjerao je guste oblake neprestano prema Kalniku i brdovitoj mu okolici, od malih vrielah postase jaki potoci i napokon su se u ravninah od Koprivnice do Ludbrega počela stvarati prava jezera, tako da mnogi član odbora i mnogi prijatelj izložbe nije mogao ostaviti svoj zavičaj valovima obkružen. Nego sutra dan u nedjelju dne 13.t.m. prestala kiša, potoci odstupiše vodu velikoj Dravi, ceste počеше se ocijediti i sušiti, a danas 14.tog. imamo opet boljeg vremena."

"Gore opisanoj dugotrajnoj oluji uspros, sakupi se 12.t.m. polag programa Izložbe oko 10 sati prije podne veći dio odbornikah i nješto pučanstva - po prilici 35 licah - u dvorani velike

gostione ludbreške gdje je podružnica svoju izložbu plodinah vinogradarskih, voćnih, vrtnih i poljskih uredila. "Predsjednik podružnice vlastelin Ferdinand Inkey Pallinski otvori u 1/2 na 11 sati izložbu liepim govorom." U govoru je rečeno da je svrha izložbe "da razvidimo što imademo i što treba da napredno radimo". Govor je završen sa geslom "**Napredujmo, ako i polagano, a to barem ustrajno!**" Oko 12 sati stigao je i veliki župan križevački presv. g. Ladislav pl. Kukuljević.

U nedjelju 13.tog listopada bila je na izložbi već velika stiska pa je na prijedlog župnika J. Šavora produžena do 15.-tog kako bi ju školska mladež mogla posjetiti, a za što je određeno općinskim bilježnicima da osiguraju besplatni prevoz u Ludbreg.

Broj izložaka po granama proizvodnje bio je slijedeći:

Grožđe	131 izložaka	11 izložitelja	oko 80 sorti
Voće	370 izložaka	45 izložitelja	10 vrsta oko 60 sorti
Povrće	155 izložaka	neustanovljeno	27 vrsta kultura
Ratarski proizvodi	215 izložaka	neustanovljeno	23 vrsta kultura
UKUPNO	871 izložaka		60 vrsta kultura

U brojevima ima nekih razlika između izvještaja u "Gospodarskom listu" i "Narodnim novinama". Broj izložitelja za povrće i ratarske kulture i sjemenje ne može se ustanoviti.

NAGRAĐIVANJE IZLOŽENIH PROIZVODA

Na dan otvorenja izabrani su odbori za ocjenjivanje plodina i njihovi predsjednici i kasnije je "Gospodarski list" donio popise nagrađenih, što također u prilogu dostavljamo, a ovdje ćemo dati sumarni prikaz.

NAGRADE ZA GROŽĐE: Predsjednik odbora za prosuđivanje:

Dragutin Lambl, upravitelj Učilišta Križevci

Izjestitelj: Gj. Safarić

Podijeljeno je 6 nagrada, od kojih je jedna dopala jednoj seljakinji Dori Hudakovoj iz Martinića. Prvu nagradu je dobilo Gospodarsko učilište Križevci za izložene 72 sorte grožđa. Pismene pohvalnice je dobilo 5 izložitelja.

NAGRADE ZA VOĆE: Predsjednik: Dragutin Lambl, izjestitelj Antun Trumer, vrtlar učilišta

Podijeljeno je 9 nagrada od koji je prvu dobio F. Inkey, a devetu opet Dora Hudakova.

Pohvalnica je bilo 13.

NAGRADE ZA POVRĆE: Predsjednik M. Baneković, izjestitelj Ivan Herceg

Podijeljeno je 6 nagrada, a prva je pripada gospođi Banekovićevoj.

Pohvalnica je dobiveno 14.

NAGRADE ZA POLJSKE PLODINE: Predsjednik grof Beroldingen iz Slanja, a izjestitelj župnik J. Šavor

Podijeljeno je 9 nagrada, od kojih prvu je dobila gospoštija Ludbreg, a devetu Dora Hudakova. Pohvalno priznanje dobilo je 19 izložitelja.

Dakle ukupno podijeljeno je 30 nagrada i 51 pohvalnica.

O visinama nagrade samo znamo da je dobrovoljnim darovima sakupljeno 50 forinti, koje su se predale župniku S. Egesdorferu da on nabavi 40 srebrnih forintača za nagrade, a ako bi uzmanjkalo on će sam dodati.

Jasno je da je na dan otvorenja u dva sata bio sjajan objed za kojeg je bio zadužen g.

Ljudevit Vaniš, upravitelj gospostije Ludbreg, a stoloravnatelj je bio rječiti župnik Šavor te je održano više važnih i ugodnih napitnica.

O sudjelovanju izlagača izvan područja Ludbreškog možemo reći onoliko koliko se vidi iz popisa nagrađenih ili pohvaljenih, pa izlazi da je bilo prisutno nešto gospodara iz Koprivnice, tj. Franjevački samostan i pet drugih izlagača, zatim iz Križevaca spomenuto Gospodarsko učilište, sudac Ivan Zidarić iz Sudovca te župnik Dragutin Stražimir iz Dolnje Zeline. Izgleda da se iz pozvane varaždinske podružnice nitko nije odazvao.

Odjeljivanje nagrada bilo je kasnije, tj. 27. listopada 1867, kojom prigodom je opet predsjednik Ferdinand Inkey održao govor iz kojega izdvajamo ove misli: "Duh sadašnjeg vremena je duh napredka i težnje za sve većim savršenjem. Molim Vas, častna gospodo, da naročito pak izvolite u našem dobročudnom puku buditi ljubav za razumijevanje gospodarstva i tim promicati njegovo blagostanje. Imamo stalnu nakanu da se za dvije godine danah na sjajniju izložbu opet spremimo."

A nepoznati pisac članka u "Narodnim novinama" br. 244/1967. završava ovako svoj napis: "S veseljem opazismo, da je bilo mnogo i seljanah među posjetitelji, što nam je dokazom, da ovi ljudi u marljivoj Podravini zbilja mare za napredak".

KOPRIVNIČKA PODRUŽNICA

HRV. SLAV.

GOSPODARSKOGA DRUŽTVA

saslušav svoj izložbeni i razsudni odbor, izrazuje ovime svoju

POHVALU

gosp.
Ljudevitu Vrančiću

iz
Ludbrega
gordje.

za izložke, a naročito
kojimi se je isti kod podružničke gospodarstvene izložbe,
održavane u Koprivnici od 4. do 10. listopada 1882, kao
izvrstan i uman gospodar odlikovao.

U dokaz česa izdaje mu se nazočna pohvalna priznanica.

U Koprivnici, 10. listopada 1882.

Bohuvitelj izložbe:

J. Barua Jakov

Sudsjednik podružnice:

Javoroff
Tajnik podružnice:

Ignjat Vimpriček

Sudsjednik izložbenog odbora:

M. M. M.

Tajnik izložbenog odbora:

J. M. M.